

Tom Lanoye
Radna Fabias
Carmien Michels
Ilja Leonard Pfeijffer

#153

LUCHTEN LEREN LEZEN

Gedichten bij poëzielessen
voor de derde graad secundair onderwijs

bookleg

CITYLIGHTS
MondoDiLuce
POEZIECENTRUM

LUCHTEN LEREN LEZEN

gedichten bij poëzielessen
voor de derde graad secundair onderwijs

Tom Lanoye
Radna Fabias
Carmien Michels
Ilja Leonard Pfeijffer

Voorwoord

Poëzie is urgent, meer dan ooit. Dichters vertolken gedachten die wij niet kunnen vangen, leggen de vinger op datgene wat roert en beroert, in onszelf maar ook in de samenleving. Die zolderkamer is een fabel, dichters staan in de wereld van vandaag: een wereld met vele verschuivingen, met angst maar ook met liefde en hoop, met geschiedenis en toekomst, met klimaatverandering en revoluties maar ook met een hang naar verstillig en zingeving.

Jongeren staan middenin die wereld, net als de dichters. Met deze publicatie voor de derde graad secundair onderwijs willen we de brug slaan tussen beide. We willen leerkrachten een houvast en inspiratie geven om in de klas aan de slag te gaan met gedichten van vier bijzondere poëtische stemmen van vandaag: de jonge hemelbestormers Radna Fabias en Carmien Michels en de ervaren raspaarden, Tom Lanoye en Ilja Leonard Pfeijffer.

Peter Cockelbergh, Ann Moens en Bas Matthyssens, drie enthousiaste en zeer deskundige leerkrachten (Go! Da Vinci Sint Niklaas) zijn de ervaren gidsen en auteurs in dit boeiende verhaal hierna. Wij danken hen warm voor hun inzet en expertise. Zij zijn dié leerkrachten die je je jaren later nog herinnert, die voor jou het verschil hebben gemaakt.

Zoals Ilja Leonard Pfeijffer schrijft in de prangende 'Idylle 7' (uit: *Idyllen*, De Arbeiderspers, 2015): 'we moeten luchten leren lezen'. Een project van CANON Cultuurcel en Poëziecentrum i.s.m. Scholen Da Vinci (GO!, Sint-Niklaas).
Gratis digitale lesmap:
www.poeziecentrum.be en www.cultuurkuur.be.

Sieglinde Vanhaezebrouck
Poëziecentrum

BIOGRAFIE TOM LANOYE

Tom Lanoye (1958) is een Belgische romancier, dichter, columnist, scenarist en theaterauteur. Hij groeide op in Sint-Niklaas, waar hij les kreeg van priester-dichter Anton van Wilderode. Hij debuteerde officieel als dichter in 1984 met de bundel *In de piste*. Daarna volgden onder meer nog de bundels *Bagger* en *Hanestaart*. Lanoye vertaalde en bewerkte ook gedichten van de *War Poets* in de bundels *Niemandslan* en *Overkant*. In 2019 schreef hij het Poëzieweekgeschenk *vrij – wij?*

In 2003 werd Tom Lanoye de eerste stadsdichter van Antwerpen. Zijn werk werd vaak bekroond. In 2013 kreeg hij de Constantijn Huygensprijs voor zijn hele oeuvre. Volgens de jury heeft Lanoye 'een adembenemend oeuvre opgeleverd, waarin de taal kolkt en stroomt in de wereld en geen moment rust wordt gegund'.

De thematiek in zijn werk is even veelzijdig als de genres waarin hij schrijft en varieert van politiek en sociaal geëngageerde meningen tot uiterst persoonlijke verhalen.

zonder handen, zonder tanden

Geen woord zo vrij als vrij.
Het weert wat men verbiedt.

Smetvrij.
Vetvrij.
Kogelvrij.

Maar wat is dan gastvrij?
(Ontdaan van vreemdelingenwaan?)

En vogelvrij: een doel, een straf
of een verzuchting op een graf?

*(Hier ligt hij:
Eindelijk vrij.)*

Geen woord zit zo gestoord vol zwijnerij.
Vrije jongen, vrije liefde, vrije handel. En
toch loert overal ook angst voor vrije val.

Geen woord bekoort zo zeer
voor wie het hoort.

Geen woord vermoordt zoveel
van wie er niet bij hoort.

**vrij —
wij?**

De lucht is vrij,
De vraag is vrij.
De vrijheid niet.

Ze lonkt en vrijt.
Maar zij ontschiet.

bekentenissen van een knolgewas

(of: 'autopsie van het zelf')

Voor wegwee was ik, dacht ik, genetisch verloren
want geboren in een stad met een raap in haar schild.
(Lekkernij voor veganisten en verdwenen ezels. Verder?
Koppig en rond. Onwrikbaar verankerd in rulle grond.)

Te vertrouwd was ik met de leegte van een kasseimarkt
en een gouden godin op de witste toren. Moeder en kind
op een kerk zonder volk. Alleen miezer en mist vertolkten
mijn schaarse onbehagen. Rebellen was iets voor vreemden.

Reizen iets voor boeken. Dromen voor later. Werken niet.
Verwekster: een oprechte actrice. Verwekker: een slager.
Het leven van jongs af in hapklare plakken verpakt,
gemarkteerd in gezelligheid. Menselijk streekgerecht.

Geborgen, rotbedorven. Op
het verwaande af verwend.

Vele jaren daarna, met gaten in mijn zolen en hiaten in
mijn ziel, sta ik aan de voet van een berg met de bouw
van een tafel. In een land vol diamant, onderdrukking en een
twaalfstal talen. Onder aan een continent vol hoop en vol haat.

Op een markt, dit keer zwart van het volk, zie ik en hoor ik ze preken.
De dichter in zijn beestenvellen, de aartsbisschop in wit en paars en
de pas verkozen president, verstijfd in de ernst van het moment. Elk
met zijn accent voor eenzelfde gezang: 'Free! We're free at last.'

Nooit voorheen of sedertdien

zo bevangen, zo bewogen.

Zo beschaamd
en zo ontluisterd.

Zo misplaatst
en zo verbonden.

Zo onworteld
en toch thuis.

dit zijn de woorden

(of: 'maak geheel vrijblijvend zelf uw gedicht')

Benodigheden Potlood, stuk papier, kop koffie, onderstaande lijst, verbeelding

saldo	streven	transmigrant
verraad	ontvoogding	dienstverband
quota	kwantum	huiduitslag
bijvangst	burn-out	spijtoptant
onlust	redding	wrijvingswinst
moedwil	passie	falingsangst
jaagpad	weegbree	schapentong
bevalling	weerwil	telecom
begeerte	doelwit	uiterwaard
betasting	vrijbrief	instagram

kortom

vrijdom

verzet

volmacht

vervoering

soeverein

zadelpijn

l'envoye de lanoye

Nageslacht

— zo u nog leest
en dit verzoekschrift
tot u neemt:
wees streng.

Ik schoot in alles wat ik deed tekort, gemeten
naar de sterrenhemel waarin ik mij verloor
nog voor ik hem tot dansparket kon temmen.
Ik had hem willen voelen aan mijn blote voeten
terwijl ik walste met de zon. Nog steeds vergis
ik mij in de aanraakbaarheid van elke horizon.

Als ik me haat, is het daarom: ik ken geen maat.

Altijd: te veel, te luid, te grof, te groot, te graag en nooit
genoeg. Een drietal zielen in één borst. De nar, de nerd
en een vertwijfelde die zijn verlossing zoekt in zwoegen.

Toekomstige

— zo u nog leest
en deze smeekbede
tot u neemt:
wees mild.

Het zijn geen adelbrieven die ik voor kan leggen,
geen dwangbevel, geen bedelwoord van boeven
met het koord al om hun nek. Ik vraag u niets en
voer ook geen verborgen protocollen in mijn schild.

Als ik u raak, hoop ik hierom: hooguit mijn spraak
waarvan de klank bedoeld is om het lot, ook zonder god,
van elk van ons hoofdschuddend, maar des te meer
meeslepend te bezingen. Tot slot: het wreed besluit
dat na die opera geen echo klinkt, laat staan gejuich.
Alleen het zwijgen van miljarden levens. Ooit bestaand,
voluit, voldaan, en nu verdwenen. Weer stof en slik. Weer

één. Zo zal 't ook ons vergaan.

Ik ben maar u.

En u bent ik.

BIOGRAFIE RADNA FABIAS

Radna Fabias (Curaçao, 1983) is geboren en getogen op de Nederlandse Antillen. Ze groeide op in een rumoerige en hectische omgeving, waar ze zich niet volledig in thuis voelde. Of het nu ging over de seksualiteit en de rol van de vrouw, geweld, armoede of het geforceerde optimisme van haar omgeving, telkens had ze het gevoel van op muren te botsen. Ze verhuisde naar Nederland, waar ze dramaschrijven studeerde. Ook in Nederland voelt ze zich niet helemaal op haar plaats. Dat dubbel gevoel van ontworteling zou dan ook de grootste inspiratiebron worden voor haar debuutbundel, *Habitus* (2018). *Habitus* is een bundel vol zinderende en zintuiglijke beelden, schuimende, kolkende en fonkelende dichtregels. Met dat uitzonderlijke debuut won ze heel wat belangrijke poëzieprijzen: de C. Buddingh'-prijs (2018), de Awater Poëzieprijs (2018), de Herman de Coninckprijs (2019), De Grote Poëzieprijs (2019) en de Poëziedebuutprijs aan Zee (2019).

is, is als

de teruggekeerde migrant is als
de teruggekeerde migrant is is
de hete lucht het bezwijken onder de hitte
is het bezwijken

de teruggekeerde migrant is de volwassene is
het moederland dat de moeder is waar hij in
probeert te kruipen is het kruipen is heet is overal
bloed is de vroedvrouw de zucht
'het is voor iedereen pijnlijk'

de teruggekeerde migrant is de bar annex toko is
de drank in de hand van de dronkaard is
de dronkaard die in dezelfde hoek op dezelfde stoel is dezelfde
diabetische dronkaard die daar jaren geleden ook
zat de teruggekeerde migrant is verlamd op diezelfde stoel is die stoel
is fantoompijn
beschouwt de amputatie

de teruggekeerde migrant is de oceaan is een paar meter van de
oceaan vandaan een kleine
hete kerk de hete lucht een handvoln plastic ventilatoren die de
hete lucht heen en weer
blazen de teruggekeerde migrant zoekt antwoorden zit met een
eucharistieboekje op
schoot is het eucharistieboekje is hier samen in de naam van de
vader de zoon et cetera
zingt samen met de verbande lichamen is de stemmen is de
lichamen is de Vader de Zoon

et cetera is de liederen die hij leerde voordat hij wist hoe hij in
elkaar hakende vragen
moest stellen de teruggekeerde migrant is in elkaar hakende
vragen en de hitte is een paar
meter van de oceaan vandaan is net als dat water net als dat
water zit de teruggekeerde
migrant vol doodsangst opwekkend leven is beangstigend is
angstig is
zwaar
blauw
donker

de teruggekeerde migrant hoort zichzelf de wind het water
hoort de gefluisterde
doodsbedreigingen van de wind en het water is dit alles is de
medemens is een kleine hete
kerk is de hete lucht is de hostie is het knielkussentje is een paar
meter van de oceaan is de
oceaan is naast de kerk is de ezel is een braakliggend terrein
waar de ezel geketend aan een
lantaarnpaal balkt tijdens de eucharistieviering is de ezel is het
braakliggend terrein
is de ogen is
gespleten de teruggekeerde migrant is
zijn ogen sluit
zijn ogen sluit
zichzelf is gesloten
bidt
is het gebed om eenheid

in het voorbijgaan

het gewicht van een over het asfalt razende auto
botst tegen het lichaam van een hond
de chauffeur is niet verzekerd en rijdt door
met een hondvormige deuk in zijn auto

de hond piept na

de stervende hond wordt nu herhaaldelijk overreden door elkaar
opvolgende auto's
het geluid van brekende botten stijgt op naar de zuiver blauwe
hemel boven het asfalt
waar de stervende hond blijft liggen

hier zucht de hond het leven uit

de dode hond ligt nu in de hitte
het lijkt alsof de hond in zijn eigen bloed slaapt

nu zwelt de hond op

de hond lijkt nu overgewicht te hebben
twee van de vier verbrijzelde poten wijzen naar de lucht

de hond is opgezwollen

nu ontploft de opgezwollen hond
de warme ingewanden van de gestorven hond springen uit zijn
lichaam
de gestorven hond een huls

het vermorzelde karkas van de hond lijkt nu op een leeggelopen
bloedballon of een heel
vies kleedje

de stank stijgt op naar de zuiver blauwe hemel boven het asfalt
waar de gestorven hond
blijft liggen

de hond is nu omringd door vliegen

richtlijnen voor vergelding

noem het ding bij de naam: beest
draag je kroon

leer alles over dwangvoer
draag je kroon

maak een voodoo-pop
geef hem drie poten
zie hem hinkelen
draag je kroon

laat minstens tien jaar lang de woede
aankoeien de nagels groeien
slik veel calcium
verlaat de toren

vijl de nagels elke nacht bij het ontwaken – kalm – tot scherpe
harken
draag je kroon

snijd de draak open met je harken
(puntig sexy scherp en vinnig)
draag je glitterende feestjurk

zeg
'maar je hebt woorden, beest, gebruik ze'
draag je kroon

laat het hurken laat het
hoesten tot het teruggeeft
wat niet van hem was

roestplaats

onderweg naar de roestplaats
bewater en bemest ik één vierkante kilometer roodbruine aarde
het is een altruïstische investering ik maak het mogelijk voor
 een ander om
wortel te schieten uit te dijnen het ecosysteem te verstoren
dan was ik mijn handen
– lang en grondig –
ik trek de afdrukken van mijn vingers
– voorzichtig ik ben voorzichtig –

ik knip mijn haar omdat ik een slachtoffer ben
ik verf mijn haar omdat ik een schurk ben
ik kweek een snor voor bij mijn valse papieren
– ik ben rustig ik ben rustig –

de boeing vlieg ik door de turbulentie in retrospectief naar de
 man die mij terloops en
onbedoeld verwekte
ik neem een gijzelaar, introduceer hem bij aankomst zeg
deze man doet me aan jou denken ik wil hem niet we moeten
 praten het is tragisch
dat ik hem zal dragen
en ik zal hem dragen
als een berenvel
ik zal hem dragen als een mantel
zijn huid ruikt naar woestijnhitte fenegriek en open wonde

mijn moeder breng ik terug naar het barre land omdat ik van
 haar houd
vanwege mijn moeder geef ik iedereen die op mij lijkt terug aan
 de aarde

ik werp mijn mantel af omdat ik van mijn moeder houd
omdat ik van mijn moeder houd bezweer ik de herhaling vanuit
mijn afgekleemde
eierstokken

mijn afgekleemde eierstokken zijn schoon
mijn afgekleemde eierstokken zijn schitterend
mijn afgekleemde eierstokken zijn vervaardigd van reactieve metalen

dan rust ik
hier roest ik
hier stopt het

BIOGRAFIE CARMIEEN MICHELS

Carmien Michels (1990) is een Belgische schrijfster en performer. Ze danst tussen pen en podium, tussen urban en klassiek.

Ze debuteerde in 2013 met de roman *We zijn water*, die de shortlists van de Debuutprijs en De Bronzen Uil haalde. Later volgden nog een tweede roman *Vraag het aan de bliksem* (2015) en haar poëziedebuut *We komen van ver* (2017).

In 2016 won ze het Nederlands en Europees Kampioenschap Poetry Slam en haalde ze brons op het Wereldkampioenschap in Parijs. Sinds 2017 is Carmien opgenomen in het Europese talentontwikkelingsprogramma CELA en vanaf 2020 maakt ze ook deel uit van de Europese dichterspoule van Versopolis.

Carmien exploreert taal en verhaal in alle mogelijke vormen, zowel verbaal als non-verbaal. Verschillende van haar teksten zijn maatschappelijk geëngageerd. Ze maakt al enkele jaren deel uit van de kerngroep van Mama's Open Mic, een spoken word platform in Antwerpen dat open podia organiseert en jongeren en volwassenen motiveert om zich creatief te uiten.

Het begon

Het begon in 2012 bij de Syrische jongen
die een oude auto ombouwde
zodat hij zich in de passagiersstoel kon verbergen
de stopborden bij de bareel de grensmensen de honden
die zelfs het kloppend bloed in zetels ruiken
die als de chauffeur niet had geschreeuwd
met hun tanden zowel het leer van de zetel
als zijn huid hadden opengereten

Het begon in 1994 bij de Rwandese vrouw
die haar kinderen de boot in duwde
de sterrenhemel als houvast
het kloppend bloed het klotsend water
de vrachtwagen de snelwegen die onder hen door donderden
de stangen in hun rug de ruwe handen
de zoektocht naar asiel een paar papieren
die onbetaalbaar onbeschikbaar onbereikbaar bleken

Het begon in 1883 bij het Poolse gezin
dat met de Red Star Line naar Canada zou varen
maar de tickets waren vervalst
ze zaten vast in Amsterdam
in lompen gehuld hun geld vergooid
geen petroleumlamp geen toekomstplan
en dan opeens een helpende hand
die hen optrok en onderdak bood

Het begon veel vroeger
toen mijn Spaanse bet-bet-bet-betovergrootmoeder
haar belagers neerstak

het kloppend bloed uit hun aders zag stromen
ze van hun beurs beroofde en de stad uit trok

Het begon eigenlijk al veel vroeger
toen uw Egyptische voorvader de rol van de slaaf doorbrak
in een vissersbootje het juk van de farao afschudde
de sterrenhemel als houvast
het kloppend bloed het klotsend water

Het stopt niet met Europa
die haar grenzen aan een stier met rode vlag verkocht
Het stopt niet met reddingsmissies als mensensmokkel afgeblaft
Het stopt niet met de haatkreet die op de volgende aanslag wacht
Het klopt niet de Middellandse Zee als massagraf

Het begon bij een Syrische jongen
die vandaag in zijn godvergeten land het leven laat
het bloed dat uit zijn aders vloeit klopt een laatste maal sneller
wil iets vertellen over een reis die lang geleden
onze aders onze voorvaders
met elkaar verbond

Middelmatige mannen

Doodgaan duurt langer dan een dag
tijdens rookpauzes sluipt de hoestbui tevoorschijn
een cynisch applaus voor het trillen dat straks daveren wordt
de morbide dans van een uitgeput lichaam voor het neervalt

De lade met garen openen om alle gaten te dichtten
de lade met lijk toeschuiven
welkom in de rij kadavers

Uitblinkend in middelmatigheid zal jij in het midden liggen
zo zal ik om je rouwen
met mate zoals jouw liefde altijd afgemeten
voldoende om ons in stand te houden
te weinig om het vuur hoog te doen laaien
in de verbrandingsoven die reeds naar je verlangt

Ik zal je naar jouw wens gelijkmatig verdelen
over de asbakken die je bezocht
op zoek naar vervoering een oerbeseef van pijn
verloren toen je de jacht afzwoer
naalden onder je nagels stak om te voelen of je nog voelde
apathie als excuus voor middelmatige passie

Nooit zal je de hoogvlaktes en valleien begrazen die ik bewoon
nooit zal ik de serene staat bereiken om te begrijpen
hoe je met een stomp potlood
een contract kon tekenen met het leven
Als ik de vrouw ben die je beklempt schenk me dan een kind
ik zal je helpen doodgaan op een dag
naar de eeuwige jachtvelden waar alle middelmatige mannen
ontembaar jagen op sprekende paarden
bij gebrek aan amazones

To kill or not to kill

Het plotse verlangen om Roald Dahl te lezen
korsten van hoofdwondjes te eten
ellebogen in ribben te poken bij het oversteken

Het plotse verlangen om ouders te kijk te zetten
voor de trein te springen met afscheidsbrief:
nog liever door Dutroux geadopteerd

Verboden woorden te gooien naar minderheden
ze bij de pussy's te grabben tijdens een vrouwenmars
en alsof het om een auditie bij Jan Fabre ging
een begrafenis van een kind binnenrennen in adamskostuum
klaarkomen op de rouwprent

Zo kwam het plotse verlangen om je te vermoorden
terloops die zondagmiddag waarop de voetbalcommentatoren
aan cricket deden en we loom over de verwarming hingen
een koffer op doorreis met daarin het motief
alles wat je over me wist wat ik zelf nog niet wist

Terwijl ik de messen sleep
spinden jij en de kat een slaaplied
kuste je mijn verlangen kapot
schreef je schrijnende gedichten
over een koppel dat we levensecht naspeelden
door maanden uit elkaar te gaan

Alle zakdoeken die je voor dagen
had versleten herstelde ik gniffelend
met in mijn handen het liefdevolle visioen
met deze draad je luchtpijp dicht te naaien
en welke pieptoon je daarbij zou maken

Ik die dacht dat ik onpeilbaar was
jij met je zeldzame glimlach: ben je me weer
aan het vermoorden in je dromen
duivelsjong ik zie het aan je ogen

Zoals elk plan ongeboren het vruchtbaarst is
eenmaal in woorden een schreeuwlelijk ding
moest ik ook voor dit ongewenste kind
een diepe put graven

Alleen 's nachts als de nagels van de jaren
krassen in mijn huid
hoor ik het koffertje krijsen in de tuin
mijn handen om je nek: nu vermoord ik je echt

LXXVIII

Jij houdt het nu vast en ik het altijd. In de stad
kleeft de trots in onverwachte zachtheid op de stoep.
Ik ben een vrouw die haar medemensen voedt.
Je kent me niet. Ik ken mijn lichaam. Ik vraag of steel geen woorden.

Achteraf zal iemand beweren dat ik slapende oren
heb verhandeld, dat ik ze in manden door de riolen voer
en als geschoten vogels rond mijn enkels droeg.
Ik heb de karavaan met leugens nooit ontmoet.

Ik draag het altijd omdat ik op klippen leef,
afstand neem, moet nemen. In mijn naam verschuilt
de liefde haar flarden die ik geruisloos stikte op je huid.

Vergeten is enkel honger naar zuiverheid.
Ik ken je niet, ik kus het moment uit je lippen.
Laten we strepen uit het heden breken,
elkaar zoekraken op een zebrapad.

BIOGRAFIE ILJA LEONARD PFEIJFFER

Ilja Leonard Pfeijffer (1968) is een Nederlandse dichter, classicus, essayist, romanschrijver en vertaler. In 2008 vestigde hij zich in de Italiaanse havenstad Genua. Deze migratie had een grote invloed op zijn werk. Zijn poëziedebuut *Van de vierkante man* (1998) werd bekroond met de C. Buddingh'-prijs. In 2013 beleefde hij zijn internationale doorbraak met de roman *La Superba* en in 2015 schreef hij het Poëzieweekgeschenk *Giro giro tondo, een obsessie*: een klassieke sonnettenkrans over het voortdurend herbeginnen van de liefde. Gelijktijdig verscheen de vaak bekroonde dichtbundel *Idyllen*, vijftig verhalende gedichten in rijmende alexandrijnen waarin poëtische zeggingskracht gepaard gaat met engagement. Pfeijffer is ook actief als bloemlezer, onder meer van de poëzie van Lucebert en van Griekse mythen. De bloemlezing *De Nederlandse poëzie van de twintigste en eenentwintigste eeuw in duizend en enige gedichten* bracht een caleidoscopisch overzicht van moderne Nederlandstalige poëzie.

Op marktplaatsen heb ik naar jou gezocht.
Ik wist je naam niet, wilde die niet weten.
Op elke website wist ik jou te heten,
hoewel ik nergens op je hopen mocht.

Toen ik je vond, was jij verrassend echt.
Je maakte lange vingers van gedachten.
Je vlocht mijn woorden tot een strik. Je lachte,
al had ik volgens mij niets raars gezegd.

We scheppen wie ons liefheeft naar ons beeld.
In wolken valt een wereldrijk te winnen.
Bestaan is een illusie die je steelt.

Ik kan je slechts als fantasie beminnen.
En op een blanke bladzij die vergeelt
wil ik je weer als een gemis verzinnen.

Idylle 7

Maar vrienden, lieve dichtertjes van Nederland
en België, ik moet met jullie praten. Want
het weer is omgeslagen. Winter komt. De nachten
ontbloten zich bezweet met woelende gedachten.
De dagen worden afgeraffeld. Anders zouden
de juiste vragen aan de orde komen. Koude
gerechten worden rillend opgediend. De angst
is van de bange dingen wel het allerbangst.
We kunnen nu niet meer volstaan met poezenplaatjes
op ons profiel, voorspelbaar ongewone praatjes
van hoe de pannenkoeken en de Marokkaan,
van hoe er spiegel fietsen in de grachten staan,
van hoe het Vondelpark en daarna op je stoep,
van vroeger, nu en ooit misschien en hondenpoep
die in een kunstcollectie opgenomen is,
van het relativeren van een groot gemis,
van kamerplanten die op Friedrich Nietzsche lijken,
van het bestaan van onvermoede buitenwijken,
van sjoelbakcontroleurs, Oranjecomité,
beslommeringen, poppenliefdes. Ik zeg nee.
Wie nu nog durft te schrijven, heeft de dure plicht
iets méér te leveren dan een zesmingedicht
dat met verwondering naar de ontroering kijkt
en zeer ontroerd verwonderd echt op alles lijkt
wat eerder al ten onrechte werd aangezien
voor poëzie. We moeten onder ogen zien
dat onze knusse niche steeds knusser dreigt te worden.
Terwijl de broze poort belaagd wordt door de horden,
gaat ons debat erover hoe te masturberen.
We kunnen nu nog even op subsidies teren

en punniken als meisjes. Maar. Er is een maar.
Want wat wij doen is, lang of kort gepraat, niet waar.
Het is onwaarheid om de waarheid te negeren.
Terwijl we slechts ons eigen tijdverdrijf creëren
en luid op eigen borst en elkaars smoelen slaan,
weergalmt geschut achter de kim. Er kraait geen haan,
al hebben we elkaar toch ruim drie keer verraden.
Op roze laarsjes door elkaars moerasjes waden
en broze bellen blazen in het ballenbad —
dat kunnen we en daarmee heb ik het gehad.
Een mens is niet gemaakt om eieren te leggen.
Wie iets te zeggen meent te hebben, moet iets zeggen.
De winter komt en hij zal vele jaren duren.
De dichters zullen zingen bij de bange vuren
of niet meer dichters zijn. We moeten alles weten
wat googelende vingers dagelijks vergeten.
Geen deconstructies meer, geen cryptogram, geen quiz.
We zullen moeten leren zeggen hoe het is.
Ik heb het zelf in het verleden fout gedaan,
ontwortelaartje dat ik mij daar was. De waan
dat ik de toch al losse schroeven nog meer moest
ontregelen en hoopjes zekerheden woest
moest ondergraven, heeft de zaak geen goed gedaan.
Ook wie een goede vraag heeft, wil graag zijn verstaan,
want anders is er niemand meer die het nog snapt.
Ik heb met te veel lucht naar lucht gehapt
om ademnood met woest gehoest te laten stikken,
terwijl ik onderschatte hoe de mensen wikken
en wegen en aan alles echt behoefte hebben
behalve aan wat zekerheden weg doet ebbem.
De romantiek van *épater la bourgeoisie*
heeft stof verzameld als een dierbaar relikwie
dat relevantie en urgentie heeft verloren.

Wie niet weet hoe hij voelen moet, moet weer eens horen.
Profeten staan niet op een rots in de woestijn
om eenzaam kemelharig ongehoord te zijn.
Wanneer de wereld doldraait van de gekkenpraat,
zal hij op primetime uitleggen waar het om gaat
en in de modder met een fluorhesje aan
met nabestaanden zeer eendrachtig nabestaan.
Het onweert. Of is dat de hoefslag van de horden
die stof opwerpen van het zuiden tot het noorden
en oceanen met hun woede zullen keren
dat droog land stille zee wordt en de steden meren,
de automaten ijs verstrekken en ons geld
als almaar vallend stof niet langer wordt geteld?
Ik hoor het raarste nieuws van onze buitenposten:
we zijn de door de evolutie afgelosten.
De torens zijn al lang gevallen. Overmorgen
zal hoogstwaarschijnlijk hopelozener zijn dan morgen.
Ik wil hier niet apocalyptisch zitten wezen.
Maar winter komt. We moeten luchten leren lezen.
Dus vrienden, grote dichters van heel Nederland
en België, waar wordt geschreeuwd is taal vacant.
Ik vraag niets, wil niets, eis niets, heb niets uit te leggen.
Maar kunnen we misschien beginnen iets te zeggen?

Idylle 19

Exquis verwen ik zelf je body pangrammatisch,
als jij me alle letters tekent en dramatisch
je zinderende zinnen lekt op mijn papier.
Zo jij me jou beschrijven laat, zo ben je hier
en proef ik jou volmondig als een alfabet
en kwijl ik inkt op witte lakens van mijn bed.
Ik weet dat jij het sexy vindt om, als ik schrijf,
als dier op de divan te liggen met je lijf
in ponnetjes van poezenbont met luie benen
die schaamteloos zijn neergelegd als blote benen
in volrijm en je distichon te prangen ligt,
vol in mijn zicht, als een te goed bedacht gedicht.
Om dat gedicht in al zijn volheid in te lijven
moet ik je hele lijf van top tot teen herschrijven.
En panisch hamer ik op alle toetsen, één
voor één. Terwijl ik qwerty, herschik jij een been.
De schrijfmachine mijmert gekkenpraat. Er staat
niet wat er staat, want wat geschreven staat, dat gaat
over een stoomtrein die zijn luie knie verheft,
omdat hij zich de verten heugt en heeft beseft
dat te veel rozen welken op de Kerkhoflaan.
Verlangen om te gaan heeft altijd al bestaan.
De dichter zocht een naaktmodel, maar vond een reis-
genoot en brandt bestemming in het witte ijs.
Omdat je schoonschrift mij berooft van al mijn zinnen,
moet ik je met gestolen woordenschat beminnen
als een piraat die buitengaats met holle zeilen
belofte najaagt van een smeltend, druipend kwijlen.
De verte trekt. Niet zeggen hoe de verte trekt.
Niet zeggen hoe je springstof in mijn leegte lekt.

Als ik je lichaam had en spiegels, was ik geil
als inkt lekt uit een vulpen, bloed lekt van een bijl,
bestemming lekt als zweet van kruiers in de stoom.
En al die tijd lig jij te liggen, lui en loom
als poesje op de toetsen van mijn toetsenbord.
Wat zou je laten willen worden? Ik? Ik word
een wassen beeld van wie ik ben, een stuk karton
met perforatie dat de eersteklaswagon
voor mij ontsluit, een lange naam om bij te knikken,
gekoelde witte wijn om gulzig door te slikken
en om de zoveel tijd een pauwenveer. En jij?
Word jij ambassadrice in de woestenij,
waar jij diplomatiek onschendbaar staat op hakken,
terwijl de strijders al je hoge laarzen lakken?
Ik zou het zand van je verhitte zolen blazen.
Terwijl je ambtsberichten opstuurt naar je bazen,
zal ik me op je bankje naakt te ruste leggen.
En als je typt, zal ik een slapend been verleggen
in volrijm op je toetsenbord. Ik droom een kat,
terwijl granaten inslaan in de binnenstad.

Afscheidsdiner

u kunt afruimen
de witomrande amuse gueule uit de nouvelle cuisine
van chrysanten die in de vaas op de tafel bij het raam staan
maar niet in de vaas op de tafel bij het raam staan
vegetarische stilleventjes geschetst met de zilverstift

laat met de lardeerpriem doorregen goed gevulde
wildbraad aanrukken en op een rondborstig banket
van dansend vlees zappen naar glimmend wellustig vlees
als een clip in grootbeeld kleur

serveer mij in roomboter gebakken beelden
en verzen met boulemie

Ogoniland

ken saro wiwa waarde collega hoe gaat het met u?
mijn zaterdag is als gewoonlijk
de ochtendkrant met koffie en een sigaret
en als ik kijk zie ik uit mijn raam
het zaterdagverkeer van leiderdorp naar binnenstad
de gele bussen uit de merenwijk en auto's
van bouwmarkt naar de praxis gaan

en ik ontvlam in dichtelijk protest over regelmaat van routes
in dit zaterdagland stap lyrisch ostentatief de stad in
met wapperend haar als was het londen of new york
om koffie te kopen en sigaretten
en dicht met scherpe pen in het juiste café

ken saro wiwa waarde collega
hoe is uw zaterdag?

toen uw vader nog visser was in ogoniland
koning gegroeid uit het land
van zijn vaderen onder wie de meest wijze
weters van vruchten
de zoetste zangers van de verhalen
toen u nog visserszoon was in ogoniland
prins van de seizoenen de dag en de nacht
en lachte bij de fakkels in de nacht

zo stel ik mij voor dat het was
ken saro wiwa waarde collega
wat kunt u zien uit het raam van uw cel?
de hemel is zwart de akkers zijn blauw

de geest van uw land wordt afgefakkeld
olie smeert geld
wijsheid is zwijgen
de old boys van sandhurst klinken
op de breeduit zittende president
wonder is morgen ontwaken

wij vinden hier in holland afrika een beetje lastig
wij liggen niet wakker van brand in het hooi
van bandensporen in de nacht
onrust in afrika maakt ons onrustig want voor je het weet
heb je nare foto's in je krant die je ontbijt verzuren
en gironummers op je scherm onder meelijwekkende artiesten

ook ik zelf dicht niet graag met de grote woorden
over vrijheid en leven en dood of
zonovergoten onrecht
zoiets is bij ons niet bijster modieus
en wordt in de kranten en de juiste cafés
algauw als meelijwekkend afgedaan
belangeloos protest gaat met het onrecht
met u en uw verhaal mee met de oude kranten

ken saro wiwa waarde collega hoe gaat het met u?
mijn zaterdag is als gewoonlijk.

Ken Saro Wiwa werd opgehangen voordat deze brief werd voltooid

Inhoud

voorwoord	p. 3
Tom Lanoye	p. 5
zonder handen, zonder tanden	p. 6
bekentenissen van een knolgewas (of: ‘autopsie van het zelf’)	p. 8
dit zijn de woorden (of: ‘maak geheel vrijblijvend zelf uw gedicht’)	p. 10
l’envoye de lanoye	p. 12
Radna Fabias	p. 15
is, is als	p. 16
in het voorbijgaan	p. 18
richtlijnen voor vergelding	p. 20
roestplaats	p. 21
Carmien Michels	p. 23
Het begon	p. 24
Middelmatige mannen	p. 26
To kill or not to kill	p. 27
LXXVIII	p. 29
Ija Leonard Pfeijffer	p. 31
Giro giro tondo, sonnet 15	p. 32
Idylle 7	p. 33
Idylle 19	p. 36
Afscheidsdiner	p. 38
Ogoniland	p. 39
inhoud	p. 41
colofon	p. 43

Colofon

LUCHTEN LEREN LEZEN

gedichten bij poëzielessen voor de derde graad secundair onderwijs

is een educatief project van CANON Cultuurcel en Poëziecentrum, i.s.m. Scholen Da Vinci (GO!, Sint-Niklaas): Peter Cockelbergh, Ann Moens en Bas Matthyssens.. De bloemlezing is een uitgave van PoëzieCentrum en maelstrÖm reEvolution.

De titel *Luchten leren lezen* komt uit 'Idylle 7' van Ilja Leonard Pfeijffer.

© Lanoye, Tom, *vrij – wij?*, Poëziegeschenk Poëzieweek, Stichting CPNB, 2019.

© Fabias, Radna, *Habitus*, Uitgeverij De Arbeiderspers, 2018.

© Michels, Carmien, *We komen van ver*, Polis, 2017.

© Pfeijffer, Ilja Leonard, sonnet 15 uit: *Giro giro tondo, een obsessie*, Poëziegeschenk Poëzieweek, Stichting CPNB, 2015.

© Pfeijffer, Ilja Leonard, 'Idylle 7' en 'Idylle 19' uit: *Idyllen*, Uitgeverij De Arbeiderspers, 2015.

© Pfeijffer, Ilja Leonard, 'Afscheidsdiner' uit: *Van de vierkante man*, Uitgeverij De Arbeiderspers, 1998.

Vormgeving en druk: maelstrÖm reEvolution

Oplage: 1500

ISBN Poëziecentrum 978 90 5655 328 9

D/2019/3962/13

NUR 306

ISBN maelstrÖm reEvolution 978-2-87505-343-5

D/2019/9407/15

www.poeziecentrum.be

www.canoncultuurcel.be

www.cultuurkuur.be

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Poëziecentrum vzw, Vrijdagmarkt 36, 9000 Gent.

- ⁹⁰ **Cuore distillato/Cœur distillé** Antonio Bertoli & Marco Parente . ⁹¹ **Solo de Amor** Alejandro Jodorowsky .
⁹² **Démocratie Totalitaire** Lawrence Ferlinghetti . ⁹³ **100 bonnes raisons de "faire" de la poésie** J.-S. Gallaire & P. Krebs . ⁹⁴ **Vers les cieux qui n'existent pas** Marianne Costa . ⁹⁵ **Que tu sois** Evrahim Baran . ⁹⁶ **Philtre** Martin Bakero . ⁹⁷ **Poudre d'ange** Adanowsky . ⁹⁸ **Encyclycde des nuages caraïbes** Anatole Atlas . ⁹⁹ **Passer le temps ou lui casser la gueule** Serge Noël . ¹⁰⁰ **Mémoires d'un cendrier sale** Kenan Görgün . ¹⁰¹ **Cantique des hauteurs** Rodolphe Massé . ¹⁰² **Brooklyn : Sketches** Thierry Clermont . ¹⁰³ **Amen** Damien Spleeters .
¹⁰⁴ **Incantations barbares** ODM . ¹⁰⁵ **Le poète fait sa Pub** Nicolas Ancion . ¹⁰⁶ **Le Plongeur** Patrick Lowie .
¹⁰⁷ **La toute fine ombre des fleurs** Otto Ganz . ¹⁰⁸ **Alien-Nation** Pierre Guéry . ¹⁰⁹ **Les Pierres du Chemin** Alejandro Jodorowsky . ¹¹⁰ **Lancer !** Thibaut Binard . ¹¹¹ **Bascule** Pierre Guéry . ¹¹² **(l'individualiste)** Karoline Georges . ¹¹³ **Sfumatò** Vincent Wâtelet . ¹¹⁴ **Le livre Tranchand !** Benoît Preteseille . ¹¹⁵ **peuple** Vincent Tholomé . ¹¹⁶ **Plis du Verbe** Véronique Bergen . ¹¹⁷ **Récréation du Monde** Laurence Vielle . ¹¹⁸ **Ceil ouvert** **Ceil fermé** David Giannoni . ¹¹⁹ **État de Marche** Laurence Vielle & Jean-Michel Agius . ¹²⁰ **Poèmes sauvages** Serge Delaive . ¹²¹ **Impacts de balles à blanc** Stéphane Lambert . ¹²² **Ombre** Michèle M. Gharios . ¹²³ **Poèmes anxiotiques** Dominique Massaut . ¹²⁴ **Poèmes** Ita Gassel . ¹²⁵ **Le Fils du Père Noël** Serge Noël . ¹²⁶ **École de Ventriiloques** Alejandro Jodorowsky . ¹²⁷ **Tous Contraints** (tome 1) Jean-Luc De Meyer . ¹²⁸ **Intérieur** **Cuir** Milady Renoir . ¹²⁹ **Diogenés** Théophile de Giraud . ¹³⁰ **La Prophétie** Damien Spleeters . ¹³¹ **L'Empire d'Occident** Olivier Dombret . ¹³² **no entry** Vincent Tholomé . ¹³³ **ouroboros** Damien Spleeters . ¹³⁴ **Les chants bleus** Catherine Delasalle . ¹³⁵ **Black Gouda** Boris Crack . ¹³⁶ **Debout sur la langue** Antoine Wauters . ¹³⁷ **Pour un art après l'art après Auschwitz** Xavier Löwenthal . ¹³⁸ **la rue la vérité le vent** Luc-André Rey . ¹³⁹ **Philtre2** Martin Bakero . ¹⁴⁰ **Une descente dans le maelström** Edgar Allan Poe . ¹⁴¹ **Poèmes itinérants** Tom Nisse .
¹⁴² **En sonde des sentiments vers l'univers** Ann Cotten . ¹⁴³ **supercortemaggiore!** Monika Rinck . ¹⁴⁴ **V/E/ N/I/R/D/E/N/E/N/I/R** Alain Subilia & Delphine Aubry . ¹⁴⁵ **Glisserments vers l'ouvert** Véronique Bergen .
¹⁴⁶ **Élégie Palestine/Messe Noire pour la paix** Jah Mae Kàn . ¹⁴⁷ **La déferlante** Ben Arès . ¹⁴⁸ **quatre femmes** Frédéric Saenen . ¹⁴⁹ **Bœuf solard** Rémy Disdero . ¹⁵⁰ **Vivier** Michèle M. Gharios . ¹⁵¹ **La nuit des sanges** Julia Musté . ¹⁵² **Plus rien à perdre** Évelyne Wilwerth . ¹⁵³ **C'est aussi mon histoire** Pascal Leclercq . ¹⁵⁴ **Après ça voir** Sandra Nicolle . ¹⁵⁵ **Sauvagerie** Laurence Barrère . ¹⁵⁶ **Lieux langue folle** David Besschops . ¹⁵⁷ **Le beau livre des Visages** Philippe Leucker . ¹⁵⁸ **La révolte des poètes** Evrahim Baran . ¹⁵⁹ **Casimir et Caroline** Odön von Horváth/ Leyla-Claire Rabih et Marianne Costa . ¹⁶⁰ **Ne correspond à rien** Keyvan Sayar . ¹⁶¹ **Birido Migrado** Giulietta Laki . ¹⁶² **Les yeux en face des trous** Jean-Philippe Dauphin . ¹⁶³ **Ghost Words** Olivier Dombret . ¹⁶⁴ **Mademoiselle Grand et Monsieur Belle** Karel Logist . ¹⁶⁵ **Zones** Barbara Robert . ¹⁶⁶ **Gros papillon dégueulasse** Andy Fierens . ¹⁶⁷ **Exil de nos ivresses** Serge Noël . ¹⁶⁸ **Vingt Minutes/Vents menus** Antonio Bertoli & Roberto Grilli . ¹⁶⁹ **Pourquoi je ne serai pas français** Serge Delaive . ¹⁷⁰ **Monsieur Tapecte** Dominique Massaut . ¹⁷¹ **Revendications de (pré-) SDF** bruxellois Collectif Manifestement . ¹⁷² **Eisen van Brusselle (pre-)daklozen** Collectif Manifestement . ¹⁷³ **Grimoire d'ondes** Sylvie Leroy . ¹⁷⁴ **Manila Beach** Xavier Forget . ¹⁷⁵ **Mamamama** Jean-Louis Shille . ¹⁷⁶ **Mehr Licht !** Gaston Compère . ¹⁷⁷ **Chez les martiens** Charles Pennequin . ¹⁷⁸ **Livret muet** Rony De Maeseener . ¹⁷⁹ **Du Coq à Lasne** Laurence Vielle . ¹⁸⁰ **Plateau Fred Griot** . ¹⁸¹ **Clichés de guerre** Michèle M. Gharios . ¹⁸² **Fils de la nuit !** Kenny Ozier-Lafontaine .
¹⁸³ **vers blanc** Alexandra Fixmer . ¹⁸⁴ **l'Immortalité en un geste** Aleksandr Peretti . ¹⁸⁵ **Red shoes** Christine Aventin . ¹⁸⁶ **La Timidité du monde** Luc Baba . ¹⁸⁷ **La Pinède** Martin Wable . ¹⁸⁸ **Poétiquement correct** Youness Mernissi . ¹⁸⁹ **sur l'échelle danser** Claude Favre . ¹⁹⁰ **Exercices mentaux** V.F. Alonso Venagas Flores .
¹⁹¹ **Bookleg 100** . ¹⁹² **Le Jeu des cigognes** Philippe Blasband . ¹⁹³ **Nés poumon** nor Mochélan & Rémon Jr .
¹⁹⁴ **Ma petite boucherie** Michaël Lambert . ¹⁹⁵ **Tout petit déjà** Laurent Berger . ¹⁹⁶ **Ombricide** Guillaume Toumi . ¹⁹⁷ **Micromégaphon** L'Ami Terrien . ¹⁹⁸ **Aimer, le dire** Emeric de Monteynard . ¹⁹⁹ **374 marches** Karel Logist . ²⁰⁰ **Un rien avant le silence** Volauvent . ²⁰¹ **Un homme debout** Jean-Michel Van den Eyden & Jean-Marc Mahy . ²⁰² **Ma(r)ions-nous !** Claude Guerre & Laurence Vielle . ²⁰³ **Je suis un héros** Fabien Dariel . ²⁰⁴ **Poèmes itinérants II** Tom Nisse . ²⁰⁵ **Je voulais m'injecter un été** Tom Schulz . ²⁰⁶ **Pointes du mouvement** Kai Pohl . ²⁰⁷ **Tuer** Jean-Marc Desgent . ²⁰⁸ **Poste restante** Pierre Soletti . ²⁰⁹ **L'arbre sans racines d'un pays sans soleil** Gioia Kayaga . ²¹⁰ **Selected poems** Troy Balthazar . ²¹¹ **Et pendant nos silences des souvenirs s'écrivent** Karel Logist . ²¹² **Geboren met de wind** Laurence Vielle . ²¹³ **Illisible / Onleesbaar** Charles Ducal . ²¹⁴ **De Pécune** Bruno Geneste . ²¹⁵ **Le Blues du 21e siècle** Tom Buron . ²¹⁶ **Liebman renégat** Henri Liebman . ²¹⁷ **Koimésis** luvan . ²¹⁸ **La première fois / De eerste keer** Collectif / Collectief .
²¹⁹ **Incontenance** Henri de Gerlach / Sébastien Cruyt . ²²⁰ **Spirituality** Juri Camisasca / Rosario Di Bella .
²²¹ **Horsocope Biohardcore** Antoine Boute / Chloé Schuitem . ²²² **René qu'est-ce qui te fait vivre** Laurence Vielle . ²²³ **Crépusculaire** Anne Waldman . ²²⁴ **Arcane XI La Force** Serge Pey . ²²⁵ **Faim d'Urgence** Arthur Thimonier . ²²⁶ **NostalJukebox** Tom Buron . ²²⁷ **Spiraliques** Patrick Le Divenhan . ²²⁸ **Cette ombre n'est pas la sienne** Florence Hellin . ²²⁹ **L'indien de Breizh** David Giannoni . ²³⁰ **Mini Belgium** Bordelio Collectif .
²³¹ **Ancêtres/Ancestors** Laurence Vielle . ²³² **Omlaag/En bas** Charles Ducal . ²³³ **poèmes/gedichten** Els Moors . ²³⁴ **Petits Poèmes Post-it** Marc Delouze . ²³⁵ **La-bas / Dort** Nico Helming . ²³⁶ **Le sable de la mer / Der sand das meer** Hans Arnfrid Astel . ²³⁷ **Le Zodiaque de Mohamed Ali** Bruno Geneste & Paul Sanda .
²³⁸ **Un cavalier sur la lande** Daniel De Bruycker . ²³⁹ **L'infini des plaines** Henri Alain . ²⁴⁰ **Enfant des ravines** Antoine Wauters . ²⁴¹ **Resolvo contre la poésie / Moi, Antonin Artaud** Antonin Artaud / Antonio Bertoli . ²⁴² **Rouge charbon** Jérémie Tholomé . ²⁴³ **Attendre que rien ne se passe** Bout De Souffle & Claire Shybusa

Bookleg : des livres de l'instant - livrets de performances, réédition de poche d'un livre que nous affectionnons - toujours à un prix contenu... dans l'esprit du bootleg musical...

Poëzie voor in de boekentas, in de schoolbibliotheek maar ook voor in de binnenzak of op het nachtkastje. Deze handzame mini-bloemlezing omvat werk van vier bijzondere poëtische stemmen van vandaag: de jonge hemelbestormers Radna Fabias en Carmien Michels, en de ervaren raspaarden, Tom Lanoye en Ilja Leonard Pfeijffer.

Deze bloemlezing is een aanvulling op een lesmap voor de derde graad secundair onderwijs, maar kan ook apart gelezen worden.

Zoals Ilja Leonard Pfeijffer schrijft in zijn prangende 'Idylle 7': 'we moeten luchten leren lezen'.

Een project van CANON Cultuurcel, Poëziecentrum i.s.m. Scholen Da Vinci (GO!, Sint-Niklaas).

POEZIECENTRUM

maelström

CITYLIGHTS
MondoDiLuce

www.maelstromreevolution.org
www.poeziecentrum.be

3,00€